

Дајана МИЛОВАНОВ

TRADUTTORE, TRADITORE

Филозофски факултет
Универзитета у Новом Саду

(Соња Веселиновић. *Рецепција, канон, циљна култура*.
Нови Сад: Академска књига, 2018, 376. стр.)

Монографија *Рецепција, канон, циљна култура* представља прерађену верзију докторске дисертације *Рецепција модерној англо-америчкој њесништва у српској књижевности друге половине XX века*, у којој Соња Веселиновић, трагом савремених теорија о превођењу, анализира превод и рецепцију енглеских и америчких песника и песникиња.

Студија је подељена на четири дела и обухвата краћи теоријски увод, анализе превода и рецепције енглеске и америчке поезије, као и закључак. У теоријском уводу ауторка нуди преглед развоја савремених теорија о превођењу, уз наглашавање улоге друштвеног контекста и политике превођења у циљној култури, што ће у даљем тексту представљати један од кључних критеријума за процену заступљености одређеног песничког имена у српској култури. Указивање на начин на који преведена књижевност надомешћује недостатке у жанровском систему, стилским поступцима или репертоару циљне књижевности, истовремено служи као мерило вредновања превода, показатељ (не)дораслости преводиоца задатку, али и као илустрација могућности језика на који се преводи да изрази формалне и значењске нијансе оригинала. Ауторка истиче и улогу књижевних институција и појединаца, попут универзитета, издавачких кућа, часописа, професора и критичара, у стварању представе о томе шта је канонско и превода вредно у страниј књижевности. С обзиром на то да је данас, након пропадања државних издавачких кућа крајем XX века, преводилачка политика српске књижевности умногоме друкчија него раније, индивидуални напори преводилаца често постају једини начин да страна поезија доспе до српске читалачке средине. Међутим, Соња Веселиновић јасно разликује значај тог напора од квалитета преведеног текста, те прецизно указује на недостатке и опасности преводилачких стратегија које, у случају да преводилац преводи неколико песника, могу створити илузију о сличности њихових поетика услед претеране уједначености превода.

У целини посвећеној рецепцији модерне енглеске поезије, ауторка започиње анализу примером антологије као важног средства

установљавања канона и рецепције преводне књижевности. Ипоставља се, међутим, да је тешко установити којим критеријима су се водили приређивачи антологија, осим чињенице да су се неретко ослањали на већ постојеће антологије у изворној култури или на изборе које су начинили антологичари суседних земаља (у том смислу је упадљива сличност између *Антологије савремене енглеске поезије*, коју су приредили Светозар Бркић и Миодраг Павловић, и *Савремене енглеске поезије*, коју су приредили Иван Сламниг и Антун Шољан). Политичке прилике у српској култури утицале су на бољу рецепцију песника са социјалним темама, попут Стивена Спендера. Томе насупрот, преводи Теда Хјуза, чија је поезија не само значајна и иновативна у оквирима енглеске књижевности, већ и поетички сродна с поезијом Васка Попе, и данас су веома ретки, а његова поезија је доступна само у малом броју библиотека. Ова појава је тиме необичнија што последњих неколико година расте интересовање проучавалаца књижевности за утицај Васка Попе на поетичке и стилске особености поезије Теда Хјуза. Премда је *Геологика* 2016. године објавила студију *Певања Вука и Вране* Зорице Ђерговић-Јоксимовић, и даље постоји несразмера између академског интересовања за Хјузову поезију и активног превођења те поезије. Англисти углавном још упућују на енглески оригинал поезије коју проучавају. Соња Веселиновић посебно упозорава на постојање усамљених монографија домаћих аутора о песницима попут Т. С. Елиота, које, услед недовољног броја преведених студија, нуде општеприхваћена тумачења без наглашене критичке свести или јасног указивања на место које ти песници имају у изворној култури.

У студији Соње Веселиновић анализирали су превод и рецепција Вилијама Батлера Јетса, Дејвида Херберта Лоренса, Томаса Стернса Елиота, Роберта Грејса, Вистана Хјуа Одена, Стивена Спендера, Нормана Макејга, Дејвида Гаскојна, Филипа Ларкина, Теда Хјуза, Шејмуса Хинија и Пола Малдуна. Упоредивши оригинал и превод, ауторка студиозно и директно указује на чешће недостатке, на врлине превода Исидоре Секулић, Ивана В. Лалића, Милована Данојлића, Раше Ливаде, Давида Албахарија, Светозара Бркића и многих других, као и на одјеке енглеских аутора у поетикама песника-преводаца. Кроз свест о томе да је превод под снажним утицајем индивидуалних преводачких стратегија, али и песничких начела, посебно кад је преводац истовремено и песник, показује се у којој мери је превођење двосмерни процес прихватања *групе* културе, али и одомаћивања страног песника у домаћој средини.

У целини која се бави рецепцијом модерне америчке поезије упућује се на зависност рецепције песника од одређених теоријских приступа и друштвених парадигми, као што је, рецимо, случај са феминизмом и рецепцијом Силвије Плат и Адријен Рич. И овде је уводни део посвећен антологијама, али се, за разлику од енглеске по-

езије, америчка испоставља као посебно изазовна због поигравања са хибридниим жанром песме у прози и тешко преводиве исповедне поезије, те су антологије често селективне. С обзиром на то да се магистарска теза Соње Веселиновић бави преводилачким радом Ивана В. Лалића, те је ауторка детаљно упућена у Лалићева преводилачка начела, она убедљиво показује у којој мери је лични анимозитет Ивана В. Лалића према песми у прози утицао на његов избор и критичку оцену америчке поезије, а самим тим и овај жанр учинио делимично невидљивим у циљној култури. Премда Соња Веселиновић изводи низ значајних закључака, посебно треба истаћи њено указивање на рђаве исходе усвајања песничких начела исповедних и друштвено ангажованих песника од стране мање талентованих песника у српској средини, као и њено разоткривање честих мистификација извора присутних у критици, као и у предговорима антологија и збирки преведене поезије. Ово показује да је у српској критици недовољно развијен апарат који би омогућио самостално вредновање достигнућа страних песника. Поред тога, несумњиво је да постоје велике разлике између српске и америчке поезије: примера ради, поезија Вилијама Карлоса Вилијамса преведена је уз детаљна објашњења, али још не наилази на рецепцију међу песницима и у академској средини управо због српској поезији неблиске тежње ка комуникативности и изразитог *америчког* духа који је мање пријемчив и често врло комплексан. Постоји и несразмера између значаја и интензитета превођења одређених песника – Езра Паунд је, премда присутан и често помињан, далеко мање превођен од Чарлса Симића, који је своје место у српској култури добио пре свега због свог српског порекла, а мање због критичке рецепције и стварног интересовања читалачке средине за његову поезију, која и поетички и културно припада америчкој поезији. Нагласивши да америчку поезију чешће преводе песници него професионални преводиоци, ауторка анализира рецепцију песникања, издвојивши усамљени пример Љиљане Ђурђић, која је у поновљеним издањима поезије Силвије Плат радила на изменама превода, показавши неопходност рада на тексту у светлу културних и језичких промена. Такође, значајну рецепцију Алена Гинзберга и битничке поезије условила су слична интересовања на домаћој сцени (Војислав Деспотов, Владимир Копицл) и политичке прилике крајем осамдесетих година, чиме ауторка изнова наглашава значај ширег друштвеног контекста за разумевање односа између изворне и циљне културе у процесу превођења. У овом делу анализирани су преводи Роберта Фроста, Карла Сандберта, Воласа Стивенса, Вилијама Карлоса Вилијамса, Езре Паунда, Стенлија Кунница, Роберта Лоуела, Алена Гинзберга и битника, Вилијама Стенлија Марвина, Силвије Плат и Чарлса Симића, уз издвојене примере песама и језичку анализу успешности преношења стилског и семантичког богатства енглеског језика.

У закључку књиге Соња Веселиновић повлачи паралелу између англоамеричке и српске поезије и различитог развоја и културних прилика у којима настају. Англоамеричка поезија, закључује ауторка, располаже ширим регистром песничких поступака и склонија је експерименту од српске поезије, која неке могућности песничког изражавања, попут приближавања песничког језика разговорном, упадљиво маргинализује. Ипак, седамдесетих и осамдесетих година прошлог века, у српској поезији је присутна наглашена тежња ка депатетизацији песничког језика, при чему јој је дискурзивност модерничке и постмодерничке англоамеричке поезије послужила као важан узор. Соња Веселиновић указује и на могући даљи развој српске поезије у време комерцијалне литературе, с којом амерички песници посебно радо експериментишу, интегришући је у своју поетику кроз присуство популарне културе и језичке експерименте. Напослетку, ова монографија је опремљена детаљном библиографијом која би могла послужити свим будућим истраживачима преводне књижевности. У теоријском и аналитичком смислу, рад Соње Веселиновић представља значајан корак ка критички зрелом и недвосмисленом вредновању превода: он потврђује увид да свеprisутност енглеског језика у савременом тренутку не подразумева и да преводиоци поезије на овом језику поседују компетенцију и *осећај* за стилске особености индивидуалних поетика.